

גליון תתקמח • ערש"ק פרשת תולדות

• שנת העשרים •

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

השפעה "בחוק" עם עבודה "בפנים"!

מה הדמיון בין תולדות אברהם לתולדות יצחק?

בגדר מצות ישוב הארץ ויסודי איסור יציאה ממנה

קבלת ברכות בגשמיות – ע"י לימוד התורה

אור
החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

קבלת ברכות בגשמיות – ע"י לימוד התורה

פרשת בראשית, כיון שעולם הזה הוא חלקו של עשו.

והמענה על זה: המציאות של העולם היא - תורה, וכאשר יהודי עושה מענייני העסק כלי לאלוקות, אזי עושה מ"עולם הזה" - "עולם הבא",

- ועל דרך מה שכתב הרמב"ם (ה' תשובה ספ"ח) "זה שקראו אותו חכמים העולם הבא, לא מפני שאינו מצוי עתה .. הרי הוא מצוי ועומד .. ולא קראוהו עולם הבא אלא מפני שאותן החיים באים לו לאדם אחר חיי העולם הזה" -

וכיון שזהו "עולם הבא" - בטלה הטענה של היצר הרע שזהו חלקו של עשו, ועד שזורקים אותו לגמרי כו'.

צריכים אבל לדעת, שכדי לקבל עולם הזה, הרי זה על ידי תורה דוקא - כדאיתא במדרש (ב"ר פס"ו, ג) על הפסוק (פרשתנו כו, כח) "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ גו'", "מטל השמים זה מקרא וכו'", ולכן, כאשר רוצים לקבל "טל השמים" כפשוטו, מקבלים זאת על ידי "טל השמים" זה מקרא."

(תורת מנחם חס"ד ע' 194 ואילך)

דאגות מעניינים גשמיים?

הידיעה וההכרה ש"לעולם ה' דברך נצב בשמים" (תהלים קיט, פט), נוגעת לא רק לעבודה רוחנית, אלא גם שלא יהיו דאגות מדברים גשמיים. כי, דאגת האדם על שחסר לו בבני חיי ומוזני, היא בגלל ששוכח לרגע שהכל בא מהקב"ה, כמבואר בתנאי (אגרת הקודש ס"א). אבל כאשר יזכור תמיד שהכל בא מהקב"ה - אזי לא ידאג, בידעו ש"מאתו לא תצא הרעות" (ע"פ איכה ג, לח), אלא רק טוב.

וכאשר ענין זה יהי' מונח אצלו - אזי יראה גם בעיני בשר (תנאי ס"א) שזהו גם טוב הנראה והנגלה.

לקבל "עולם הזה" – ע"י תורה!

ויש להוסיף בזה:

איתא בילקוט (יל"ש תולדות רמז קיא) שיעקב ועשו התחלקו: יעקב נטל לחלקו עולם הבא, ועשו נטל לחלקו עולם הזה. ובמילא, כאשר יהודי נוטל עולם הזה, בא היצר הרע בטענה: "לסטים אתם" (פרש"י ריש

פתיחה

בעזרי"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליין תתקמח) היו"ל לפרשת תולדות, ובו אוצר בלום בענייני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ה נבג"מ זי"ע.

◇ ◇ ◇

המדור "מקרא אני דורש" עוסק במה שכתב רש"י "יעקב ועשו האמורים בפרשה", והקדים את הצעיר לגדול היפך האמור בפרשה, ובהקבלה והדמיון בין תולדות אברהם לתולדות יצחק.

המדור "יינה של תורה" עוסק בהפרש בין עבודתם הרוחנית של אברהם ויצחק, ואת אשר יש לכל יהודי ללמוד מהם על יסוד הכלל ש"מעשי אבות סימן לבנים". ויבואר הלימוד הראוי מן האבות הן ליושבי אהל לומדי התורה, והן לבעלי עסק העוסקים בקידוש העולם וניצולו לענייני עבודת השם.

במדור "חידושי סוגיות" יפלפל בהא דהי' אסור על יצחק לצאת מא"י כדין עולה שנפסלת ביוצאת חוץ לקלעים, והרי לכאורה לא חלה קדושה על א"י עדיין, ויבאר שפסול יוצא בקדשים אינו מדין קדושה אלא הוא דין כללי בכל מיני בשר שאחר שהוקבע לו מקום קבוע ביציאתו ממחיצה זו נפסל.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

תוכן עניינים

מקרא אני דורש
למה הקדים רש"י יעקב לעשו שלא כסדרם בכתוב?
איך אפשר לדמות תולדות יצחק שבכללם יעקב, לבני ישמעאל?
מה הדמיון בין תולדות אברהם לתולדות יצחק? / ביאור הקשר בין סוף הפרשה הקודמת לתחילת פרשתנו

(ע"פ לקוטי שיחות ד"ה עמ' 112 ואילך)

פנינים
טענת "ליצני הרוח" וטענת "שרות" (ע"פ לקוטי שיחות ח"כ עמ' 82 ואילך)
"יודע ציד" - בבית ולא בשדה (ע"פ לקוטי שיחות ח"כ עמ' 116 ח"ג 3)

יינה של תורה
להשפיע "בחיוץ" עם עבודה "בפנים"
אברהם מסבב לקרב הבריות, ויצחק לומד במקומו / בעלי תורה מחוייבים גם בהפצת היהדות / גם בעלי עסק צריכים לקבוע עיתים - שבהם תורתם אומנותם / גם יצחק מקרב הבריות לעבודתו ית'

(ע"פ לקוטי שיחות ח"כ עמ' 123 ואילך)

פנינים
יצחק הפריש מעשר (ע"פ לקוטי שיחות ד"ה עמ' 68 ואילך)
היחס לזולת - רק במדת החסד (ע"פ לקוטי שיחות חס"ד עמ' 220)

חידושי סוגיות
בגדר מצות ישוב הארץ ויסודי איסור יציאה ממנה

יחקור אם היה שייך איסור לצאת מן הארץ קודם שכבשוה ישראל במצות התורה, ע"פ הטעמים שנאמרו על איסור זה, וע"פ דיון בגדרי קדושת הארץ ובעלות ישראל בה / יפרש גדר פסול כשר היוצא חוץ למחיצתו, ועפ"ז יבאר דברי חז"ל גבי איסור יציאת יצחק מן הארץ

(ע"פ לקוטי שיחות חס"ד עמ' 200 ואילך)

תורת חיים
חזקה לתעמולה שאינה חזרת ריקם

דרכי החסידות
תמיד יהי' לנגד עיני כאו"א מא"ש "על מה צריכים אותי"

שיחות קודש
קבלת ברכות בגשמיות – ע"י לימוד התורה

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב וילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:
טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

למה הקדים רש"י יעקב לעשו שלא כסדרם בכתוב?

איך אפשר לדמות תולדות יצחק שבכללם יעקב, לבני ישמעאל? / מה הרמז בין תולדות אברהם לתולדות יצחק? / ביאור הקשר בין סוף הפרשה הקודמת לתחילת פרשתנו

ברש"י ריש פרשתנו:

"ואלה תולדות יצחק - יעקב ועשו האמורים בפרשה".

וצ"ב אמאי הקדים רש"י "יעקב" לפני "עשו" ("יעקב ועשו האמורים בפרשה") - הרי הסדר שבו הם "אמורים בפרשה" הוא "עשו ויעקב", עשו נולד לפני יעקב!

ואכן, לשון הרמב"ן כאן הוא: "אמר הכתוב 'ואלה תולדות יצחק בן אברהם', על עשו ויעקב בניו האמורים למטה". וכן באבן עזרא: "תולדות יצחק, שהם עשו ויעקב" (וראה במדור זה תשע"א, מה שנתבאר בדרך הרמז, ע"פ המבואר בלקוטי שיחות ח"ה עמ' 112 ואילך).

ומקרא מלא הוא בדברי-הימים (דה"א א, לד): "ובני יצחק עשו וישראל".

[ומה שכתוב בסוף הסדרה (כח, ה): "רבקה אם יעקב ועשו" - אינו ענין לנידון דידן, כי: הקדמת יעקב שם אינה מצד חשיבותו כו', אלא לפי שבהסיפור שם - אודות זה שיצחק שלח את יעקב ללבן אחי רבקה - נוגע רק שרבקה היתה אם יעקב (וגם ע"ז כתב רש"י שם: "איני יודע מה מלמדנו"). ומדכתב "אם יעקב" הוסיף גם "ועשו", שהרי היתה אם שניהם (וראה רד"ק שם באופן אחר)].

ב. ויובן בהקדים הדקדוק: למה העתיק רש"י ב'דיבור המתחיל' גם את תיבת "ואלה" - ולא הסתפק בהתיבות "תולדות יצחק" שאותן הוא מפרש?

לקראת שבת

טז

ולא ישלם או שלא יקיים מוצא שפתיו אשר הבטיח לקרוביו ובני משפחתו, וגם נשואי בנותיו בכלל, הלא הבטיח להם בהיותו עשיר, אשר על פי תוה"ק הי' לו רשות להבטיח, ואם עתה לא יקיים הבטחתו הוי חילול השם.

ויבכה במרירות עצומה על העונש הגדול, ר"ל, אשר מענישים אותו מן השמים בחטא של חילול השם, ויעורר רחמים ותחנונים לפני כ"ק רבינו הגדול, כי יעורר עליו רחמים רבים ממקור הרחמים והחסדים האמיתים, כי ישלם החובות שלו ויקיים הבטחתו, ואח"כ מקבל עליו כל הנגזר, ח"ו, עליו בעניות.

ויסיים דבריו, רבי אני צריך לשלם כל חובותי, אני צריך לתת לכל הקרובים ובני המשפחה את מה שהבטחתי להם, ואני צריך להביא לשתי בנותי את אשר הבטחתי להן.

כ"ק רבינו הגדול הי' נשען על אצילי ידיו הק' בדביקות עצומה ושמע תחנוניו ובכיותיו, כעבור זמן נכון הרים כ"ק רבינו הגדול ראשו הקדוש, ואמר בדביקות עצומה: אתה אומר רק מה אתה צריך, ועל מה צריכים אותך אין אתה אומר.

כשמוע החסיד דברי כ"ק רבינו הגדול נכנסו הדברים בעומק פנימית נקודת לבבו ויפול מלא קומתו ויתעלף, וירא ר' זלמן המשרת העומד בפתח ויקרא לשנים מהחסידים שעמדו בחדר השני, ויוציאוהו וישפכו עליו מים ויעשו כמה סגולות עד שהעירו אותו מהתעלפותו.

כשהתעורר לא דיבר עם איש מאומה, והתחיל להתעסק בעבודה בתורה ובתפלה בחיות חדש ובמסירה ונתינה כזו ששכח על הכל, ואם היות שלא דיבר עם שום איש ובכל יום הי' יושב בתענית ועוסק בתורה ועבודה שכלב הי' בשמחה גדולה וכל עבודתו היתה בחיות רב ובעליצות הנפש.

...ביום השני בשבוע ההוא קרא כ"ק רבינו הגדול את החסיד, ויברכהו בהצלחה ויצוהו לנסוע לביתו לעסוק במסחרו, וכעבור איזה זמן נתעשר וישלם את החובות ויקיים את הבטחותיו, ויעש חתונת בנותיו, ויתן הרבה צדקה יותר מבתחילה.

לעשות סביבה של תורה, לעורר בחיזוק היהדות

וכו', הוא מענה על "על מה צריכים אותי"

הפתגם הקדוש שאמר כ"ק רבינו הגדול "אתה אומר רק מה אתה צריך ועל מה צריכים אותך אין אתה אומר" צריך להיות חקוק בלב כל אחד ואחד מאנ"ש שי' . . ותמיד יהי' לנגד עיניו "על מה צריכים אותי".

תכלית בריאת גוף האדם וירידת נשמתו למטה ידוע הוא לכל, כי איננה בשביל כל עניני החומר והגשם, והדברים בזה ידועים ומפורסמים באופן שאינו דורש ביאור כלל, ואשר על כן הנה על כל אחד ואחד מאנ"ש שי' . . לעשות סביבה של תורה אור, לעורר בלימוד ברבים ובחיזוק היהדות ובקניני המדות טובות באהבת ישראל, אשר כל זה הוא מענה ברורה על הפתגם "על מה צריכים אותי".

(אגרות קודש חלק ג' עמ' תלח ואילך)

תמיד יהי' לנגד עיני כאו"א מאנ"ש "על מה צריכים אותי"

כ"ק רבינו הגדול ה' נשען על אצילי ידיו הק' בדביקות עצומה ושמע תחנוניו ובכיותיו, כעבור זמן נכון הרים כ"ק רבינו הגדול ראשו הקדוש, ואמר בדביקות עצומה: אתה אומר רק מה אתה צריך, ועל מה צריכים אותך אין אתה אומר.

הפלא עליך מדוע לא עשית מאומה על דבר קביעות לימוד ברכים

במענה על מכתבך, טוב הדבר שקבעת מושבך להצלחה. . והפלא עליך מדוע לא עשית מאומה על דבר קביעות לימוד ברכים, ואיך אפשר הדבר, אשר מבין החמש מאות איש – כן ירבו – היושבים במקומך לא מצאת עדיין שנים שלשה אנשים זקנים או בינונים, אברכים, צעירים או בחורים, ללמוד עמהם דא"ח.

...אין זה כי אם העדר עבודה ופועל, וביותר העדר הרגשת האחריות המוטלת על כל אחד. . לעשות סביבה טובה, והוא לעורר להתעניין בקביעות לימודים ברכים בהלכה ובאגדה, ובאמירת שיעורי תהלים אחר התפילה, ולימוד דברי חסידות, ובמקום שאין מי שילמוד לפניהם ילמוד בעצמו כפי יכולתו.

סיפור הארוך מאחד מחסידי אדמו"ר הזקן נ"ע,

שהי' גביר גדול, ור"ל, אבד את כל הונו

בטח שמעת סיפור הארוך הנודע מאחד מגדולי החסידים של כ"ק רבינו הגדול [אדמו"ר הזקן נ"ע] שהי' גביר גדול ובעל צדקה מופלג ועובד ה' משכיל בדא"ח, ולמדן מפורסם, ובעת מן העתים, ר"ל, אבד את כל הונו הרב ונשאר בעל חוב גדול, וגם בעת ההיא הגיע מועד נשואיהם של אחדים מקרוביו מבני משפחתו, שהבטיח להם לתת צרכיהם בנדוניא והוצאת החתונה, וגם מועד נשואי שנים מבנותיו אשר נשתדכו כבר.

ויבוא לכ"ק רבינו הגדול וישפוך את לבבו ברוח בכי ובצער פנימי, באמרו אם יסרו השי"ת וח"ו גזר עליו עניות, מצדיק עליו את הדין, אבל איך אפשר הדבר אשר, ח"ו, ישאר בעל חוב

לקראת שבת

אלא, שנתכוון רש"י לפרש תיבה זו, שלכאורה מוקשית היא (בהבא לקמן – ראה גם במפרשי רש"י: שפתי חכמים. משכיל לדוד. מנחת יהודה. ועוד):

כלל פשוט וידוע הוא, כי כאשר פרשה מתחילה בתיבת "ואלה" – בוא"ו החיבור – הרי זה בא להורות על המושך וקישור בין פרשה זו להפרשה הקודמת (וכדברי רש"י ר"פ משפטים: "ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים .. אף אלו");

והנה, הפרשה הקודמת, הסמוכה לכתוב דידן (חיי שרה כה, יב ואילך), מדברת על "תולדות ישמעאל", שהיו כולם רשעים. ומעתה קשה: איך אפשר ל'דמות אֵלֵיהֶם' (בבחינת "ואלה מוסיף על הראשונים") את "תולדות יצחק" שבכללם יעקב הצדיק?

[במדרש נאמר: "ולכך תולדת יצחק חסר, להוציא יעקב מכלל הרשעים" (שמות רבה פ"ל, ג). אך מובן שאין דרשה זו מתאימה ב"פשוטו של מקרא", ולפי הפשט ברור ש"ואלה" – לשון רבים – קאי על שתי ה"תולדות" של יצחק, גם על יעקב. ושוב הדרא קושיא לדוכתא: מהו הדמיון שבין יעקב לבני ישמעאל שבפרשה הקודמת?]

ג. והביאור בכל זה: בזה שרש"י מדייק "יעקב ועשו" – יעקב לפני עשו – הרי הוא מדגיש, שהדמיון של "תולדות יצחק" הוא ל"תולדות ישמעאל" הסמוכים ממש, אלא) למה שנזכרו לפני כן "תולדות אברהם".

והיינו: לפני הסיפור על "תולדות ישמעאל", מדבר הכתוב אודות פטירת אברהם, ומספר שבניו עסקו בקבורתו – "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו" (חיי שרה כה, ט). ובהמשך לזה ממשיך הכתוב בפרשתנו "ואלה תולדות יצחק" – כי, כשם שאצל אברהם היו שני בנים, הגדול יותר היה רשע [אף שלבסוף חזר בתשובה כו', הרי מקודם לזה היה רשע. וגם בניו נשארו רשעים, שלכן "משמת אברהם נפל" (רש"י ס"פ חיי שרה)] והצעיר היה צדיק – כך היה גם אצל "תולדות יצחק": הבן הגדול היה רשע והצעיר צדיק.

ודמיון זה מודגש בזה שגם אצל "תולדות אברהם" וגם אצל "תולדות יצחק", ההבדל בין הבנים היה מעצם תולדתם:

על ישמעאל נאמר לאברהם עוד טרם שנולד שהוא יהיה "ידו בכל", היינו שהוא יהיה "לסטים" (לך טז, יב); ואילו על יצחק הובטח אברהם עוד לפני לידתו (לך יז, יט) "והקימותי את בריתי אתו" – היינו, שהוא יהיה צדיק.

וכן ב"תולדות יצחק": עוד לפני שנולדו עשו ויעקב, נאמר לרבקה בנבואה כי "ממעין יפרדו", היינו ש"מן המעים הם נפרדים – זה לרשעו וזה לתומו" (פרשתנו כה, כג ובפרש"י). [וגם: יעקב, עם היות שלכאורה הוא הקטן – נוצר בראשונה (רש"י פרשתנו כה, כו), וכן יצחק – עם היות שלכאורה הוא הקטן, הרי הוא בן הגבירה; עשו חלק על יעקב ועל הירושה – חלק הבכורה (פרשתנו כו, לב-לו), כמו שישמעאל חלק על יצחק ועל הירושה – חלק הבכורה (רש"י יירא כא, יו"ד). ועוד].

ובכן:

חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם

שבה, מלמד הוא ומורה דרך לכל אחד ואחת, וביחוד סיפור הנ"ל הוא מופת חי אשר על האדם לנצל כשרונותיו בכל האפשרי, ואיזה תופעה שלא תפגע בו בעבודתו זו, איננו רשאי שתפעול עליו איזה נמיכת רוח, ואפילו אם הוא ח"ו על דרך האמור לעיל, אשר עמל של כמה שנים אבד בתוהו, כפי הנדמה לעיני בשר, עליו להמשיך במרץ ובשמחה בעבודתו הקדושה.

וסוף כל סוף בודאי יצליח, אף שאפשר על דרך האמור לעיל שבמספר גדול לא הצליח או שלא עשו פרי, הרי שבכמות קטנה יצליח הצלחה מופלגה, שתמלא את כל החסרון ותשביע רצונו בעד כל העמל אשר עמל, וכלשון הכתוב המובא על ידי חכמינו ז"ל בסיפור הנ"ל, בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידיך, כי אינך יודע איזה מהם יוכשר.

בודאי צריך להתעורר רגש של מרירות, על כל אחד ואחת הנוטה מדרך הישרה מדרך התורה והמצוה, אפילו אם נטייתו זו היא רק לימים ספורים ובעיניים קלים, כי כל רגע ורגע יקר הוא, וכל פעולה ופעולה רבת ערך, ובפרט צריך להיות רגש מרירות זו אצל המחנך והמשפיע, אבל המסקנות ממרירות זו הן, אשר בודאי צריך להוסיף אומץ בעבודתו אשר עד עתה, לשפרה ולהשלימה, והרי כלל כללו, אין לך דבר העומד בפני הרצון, ולא רק בנוגע לתלמידים חדשים ולמושפעים חדשים, אלא גם בהנוגע לאלו שלעת עתה לא נראית השפעתו בהם, או שנעלמה מעיני בשר, ועוד ביתר שאת.

(אגרות קודש ח"ב אגרת נחתם)

לפעמים תכופות ביותר

התוצאות נראות רק לאחר זמן

...בהנוגע לגוף הענין שהנוער שהשקיעו בו כל כך עמל, ובכל זה נסחף בזרם החילוני, הנה חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, אף שלא תמיד מצליחה באותה המדה שאל"י שואפים ומקוים, ועוד זאת אשר לפעמים תכופות ביותר התוצאות נראות רק לאחר זמן מכמה וכמה סיבות, ולפעמים רבות מתאחר עד שמסתדר המחונך והמושפע בחיי משפחה, שאז אינו בעל שינויים כל כך, מביא בחשבון את כל העבר עליו ומצבו בהווה, ואז גם התקופה שקבל השפעה מאיש פלוני במקום פלוני, נכנסת בחשבון זה ויכולה להכריע את כף המאזנים לצד הטוב.

ועוד זאת, ובהקדם המסופר על רבנו עקיבא, אחד מגדולי התנאים, ומעמודי התורה שבעל פה שלנו, שמספרים חכמינו ז"ל אודותו, אשר ארבעים שנה ה" מלמד משפיע ומחנך ונשיא, וה" לו ארבעה ועשרים אלף תלמידים, תלמידים בערכו, זאת אומרת שלפי מצב ידיעותיהם ואופיים, רב ומשפיע שלהם צריך ה" להיות בממדי איש כרבי עקיבא, ומפני סיבה הנה מתו כולם ר"ל ועלולה היתה התורה שתשתכח מישראל, והעמיד רבי עקיבא חמשה תלמידים, והם החזירו את כל התורה שבעל פה והפיצוה בישראל בזמנם ובדורם, ונמסרה דור אחר דור עד שבאה אלינו ולבנינו ולבני בנינו עד עולם.

איזה תופעה שלא תפגע בו, אינו

רשאי שתפעול נמיכת רוח

- פשוט שאין תורתנו ספר סיפורים בעלמא, כי אם תורה כמשמעה לשון הוראה, אשר כל ענין

כאשר הכתוב מזכיר (בפעם האחרונה) את בני אברהם ("ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו"), הוא מקדים את "יצחק" (הצעיר והצדיק יותר) לפני "ישמעאל"; ובהתאם לזה, הרי גם ב"תולדות יצחק" - שבאים בהמשך ל"תולדות אברהם" - מזכיר רש"י את "יעקב" (הצעיר והצדיק) לפני "עשו".

ד. ולתוספת ביאור - בהמשך הפרשיות:

לפני הסיפור אודות מיתת אברהם וקבורתו, מספר הכתוב (חיי שרה כה, א ואילך) אודות זה שאברהם לקח "אשה ושמה קטורה" והיא ילדה לו כמה בנים. ולאחר מכן מספר הכתוב אודות החלוקה שבין בני אברהם:

(א) את "בני הפלגשים" - בני קטורה - שלח אברהם מעל פניו;

(ב) מי שהיה אצל אברהם בסוף ימיו הם רק שני בנים - יצחק וישמעאל, שהם שקברו אותו.

ובהמשך לענין זה של בני אברהם - באות שתי פרשיות שמתחילות בתיבת "ואלה": (א) "ואלה תולדות ישמעאל" (שבסוף פ' חיי שרה); (ב) "ואלה תולדות יצחק" (שבפרשתנו). והיינו, ששתי הפרשיות ביחד ("תולדות ישמעאל" ו"תולדות יצחק") הן המשך וביאור על פרשת "ויוסף אברהם ויקח אשה" שלפניהם.

כי:

"תולדות ישמעאל", שהיו כולם רשעים - מקבילים הם לבני קטורה, שאברהם שלח מעל פניו ולא היתה להם שייכות עמו עוד;

ו"תולדות יצחק" שכוללים שני בנים (א' צדיק וא' רשע): "יעקב ועשו" - מקבילים הם לאותם שני בנים שנשארו אצל אברהם בסוף ימיו, "יצחק וישמעאל" (כנ"ל ס"ג בארוכה). ודו"ק.

"יודע ציד" – בבית ולא בשדה

וְהָיָה עֶשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה
יודע ציד – לצוד ולרמות את אביו בפיו (כה, כו, רש"י)
הקשו המפרשים (רע"ב, רא"ם, ועוד): מדוע
הוציא רש"י את הכתוב מפרשטו – שעשו הי'
"יודע ציד" לצוד בעלי חיים בשדה?

ויש לבאר בפשטות:

אם פירוש "יודע ציד" הוא כפרשטו – הו"ל
להקדים "איש שדה" ל"יודע ציד", שהרי ציד
כפרשטו נעשה רק אחרי שהצייד נמצא כבר
בשדה. וכיון שהכתוב מקדים "יודע ציד"
ל"איש שדה", על כרחנו לפרשו על "ציד"
שנעשה עוד בהיות עשו בבית, טרם יציאתו
לשדה, ולכן פירש רש"י שהכוונה "לצוד
ולרמות את אביו".

ובזה יובן גם מה שלא פירש רש"י
כהראב"ע, שפירש "יודע ציד" – "לעולם מלא
מרמות, כי רוב החיות בדרך מרמה יתפשו"
– כי גם לפירושו הכוונה ב"יודע ציד" היא
לציד כפרשטו, ומסדר לשון הכתוב מוכרח
(כנ"ל) שאין הכוונה לציד כפרשטו, הנעשה
בשדה, אלא ל"ציד" הנעשה בבית.

טענת "ליצני הדור" וטענת ה"שרות"

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵי יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם
אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק
שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה
שרה כו', מה נעשה הקב"ה, צר קלסתר
פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל
אברהם הוליד את יצחק (כה, יט, רש"י)

לעיל בפ' וירא, על הפסוק "היניקה בנים
שרה" (כא, ז), פירש רש"י: "ביום המשתה
הביאו השרות את בניהן עמהן והיניקה
אותם, שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא
אסופי הביאה מן השוק".

ויש לעיין בטעם השינוי, דלעיל נקט
רש"י שמי שאמרו "לא ילדה שרה" היו
ה"שרות" (הנשים החשובות), ואילו כאן
פירש שהאומרים "מאבימלך נתעברה שרה"
היו "ליצני הדור" (וראה כעין קושיא זו בספר הגור על
פרש"י כאן).

ויש לבאר בפשטות:

הטענה "לא ילדה שרה אלא אסופי
הביאה מן השוק" הוא בנוגע ליכלתה של
שרה לילד, שהי' זה פלא עצום, שהרי "חדל
להיות לשרה אורח כנשים" (וירא יח, יא), וע"פ
טבע לא הי' שייך כלל שתלד, ולכן ערערו
על זה גם השרות והאנשים החשובים שבדור.

משא"כ הטענה "מאבימלך נתעברה
שרה" היתה לגבי יכלתו של אברהם להוליד,
שבעיני האנשים החשובים לא הי' זה פלא
כ"כ, שהרי ידעו שהוליד את ישמעאל בהיותו
בן שמונים ושש, וא"כ, אין פלא כ"כ שהי'
יכול להוליד גם בהיותו בן מאה. ורק "ליצני
הדור", היינו אנשים העוסקים בליצנות ולא
איכפת להם האמת, הם לבדם חמדו לצון
באמרם "מאבימלך נתעברה שרה".

לדיני קדושה אמרינן לדין זה, ואדרכה –
עיי"ש שכ' דדין זה ילפינן מ"ובשר בשדה
טריפה" דלא מיירי בבשר קדוש כלל. אלא
יש כאן גדר כללי בכל מיני בשר, שאחר
שסוג בשר זה יש לו מחיצה מדין תורה
(לאיזה ענין שהוא בדיני התורה) המגדירה
את מקומו הקבוע שאליו הוא שייך, שוב
ביציאתו ממחיצתו זו נאסר באכילה כטריפה.
וכדפירשו התוס' במכות שם שאיסור זה דין
כללי הוא, "כולל הוא כל חסרון מחיצה בין
הוציא עובר ידו חוץ לאמו בין הוציא חוץ
לחומה... ושם יוצא חדא היא רק דהוי בכמה
דרכים". וברש"י חולין שם גבי עובר שהוציא
ידו "כלומר חוץ למחיצתו דהיינו לאויר,
שרחם זה הוה ליה מחיצה להתירו בשחיטה
וכיון שיצא הרי הוא כטרפה ולא תאכלו וכל
מי שיש לו מחיצה ויצא כגון בשר קדשים
שיצאו נמי מהאי קרא נפקא לן".

ומעתה מיושב הכל, דכבר נתבאר
שאמירת גבוה בברית בין הבתרים היתה בגדר
מעשה נתינה דא"י, ומיני אז ארץ ישראל
שייכת לאבות, וא"כ הוגדר תחום המקום
לענין מסויים. ושוב מחזור שע"י ציווי
הקב"ה להקריב את יצחק לעולה תמימה,
נקבעה ארץ ישראל למקומו ומחיצתו (כשם
שע"י הקרבת העולה נקבעת העזרה למקומה
ומחיצתה). ולהכי שפיר היתה חו"ל לגביו
כ"חוץ למחיצתו". ולאידך, דין קדושה עדיין
לא היה בארץ, ולהכי לא היה מקום לקיים
האיסור דיציאה מא"י לחו"ל בכל האבות.

מן הארץ נוגע לקביעות הקדושה בגוף
הארץ, כמשנ"ת לעיל לב' הטעמים שהביאו
הפוסקים באיסור זה.

וישוב הדרא קושיין, דלא היתה קדושה
בארץ, ומהיכי תיתי יהא שייך לומר ליצחק
שמחמת קדושתו קבוע מקומו בא"י כקדשים
שאינן יוצאים חוץ לקלעים.

והנראה בזה בהקדם ביאור גדר פסול
יוצא בקדשי קדשים שיצאו חוץ לקלעים,
דכ' הרמב"ם פ"א מהל' מעשה הקרבנות
ה"ו "בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת
העזרה ובשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת
ירושלים נפסל ונאסר לעולם, ואע"פ שחזר
למקומו אסור לאכלו והאוכל ממנו כזית
לוקה כו' כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו
נעשה כטריפה כו'", ומציין לדבריו בהל'
מאכלות אסורות (ה, ט) "עובר שהוציא ידו
או רגלו נאסר אותו אבר לעולם כו' ואפילו
החזיר אותו אבר למעי אמו ואחר כך נשחט
או נולד הולד וחיה כמה שנים הרי אותו
האבר אסור משום טריפה, שכל בשר שיצא
חוץ למחיצתו נאסר כבשר שפרש מן החי
שנאמר ובשר בשדה טרפה כיון שיצא למקום
שהוא לו כשדה נעשה טריפה". ובהל' קרבן
פסח (ט, ב) פסק הכי לענין בשר הפסח שיצא
חוץ לחבורתו (ומקורותיו בכ"מ בש"ס, עיי'
מכות יח. זבחים פב: חולין סח.). ועכ"פ עולה
דקרבן הנפסל ביציאה חוץ לקלעים אין זה
מצד גדר הקדושה, מה שיצא למקום הפחות
בקדושתו, דהא גם בבשר חולין שאינו שייך

להשפיע "בחוף" עם עבודה "בפנים"

אברהם מסכב לקרב הבריות, ויצחק לומד במקומו / בעלי תורה מחוייבים גם בהפצת היהדות / גם בעלי עסק צריכים לקבוע עיתים – שבהם תורתם אומנותם / גם יצחק מקרב הבריות לעבודתו ית'

אמרו רז"ל (ראה תנחומא לך ט. וברמב"ן לך יב, ו. ועוד) ש"כל מה שאירע לאבות סימן לבנים", שגם אצל בניהם יארכו אותם המאורעות שהיו עם האבות, וכלל זה אינו רק "סימן" בעלמא אשר ממעשי האבות נדע מה יהיו מעשי הבנים, אלא יתר על כן: מעשי האבות ועבודתם הם נותנים כח לבנים שיעבדו גם הם באותו אופן ששירתו האבות הקדושים לפני הקב"ה.

ובפרשתנו שהיא "תולדות יצחק" מתוארת עבודתו של יצחק אבינו, אשר ממנה יש לאדם ללמוד הכיצד יעבוד את קונו גם בדרך אשר ירש מיצחק אבינו.

אברהם מסכב לקרב הבריות, ויצחק לומד במקומו

ויש לבאר תחילה דרך עבודתו של אברהם אבינו, ובמה נשתנה אופן פעולתו של יצחק:

כללות עבודתו של אברהם הייתה כפי המסופר בכתוב "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם" – ש"התחיל להודיע לעם, שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה-העולם, ולו ראוי להשתחוות. . . והי' מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה" עד אשר הכניסם תחת כנפי השכינה (לשון רמב"ם ה' עבודה זרה פ"א ה"ג. וראה סוטה י, א. ועוד).

והיינו, שעבודת אברהם אבינו לא הייתה רק לקדש ולהעלות נפשו, אלא גם "ירד" ממדריגתו להודיע ולהפיץ אצל כל באי עולם את מציאות הבורא ית'. ועד כדי כך הגיעו הדברים שהיה צריך לצאת מארץ ישראל מקום הקדושה, ולירד לחוצה לארץ, ושם גופא אל ארץ "מצרים" המורה ומרמזת על מיצרים וגבולים המעלימים על אור הקדושה, ולהפיץ שם את ידיעת השם.

ולעומת זאת אצל יצחק אבינו לא מצינו מעין עבודה זו, ולהיפך, הקב"ה מנעו מלצאת לחוצה לארץ להיותו "עולה תמימה" אשר מקומו הוא רק בגבול הקדושה, וגם בארץ הקודש גופא לא מצינו מסופר שיצחק יסבב ממקום למקום להודיע אלקותו ית' לבאי עולם.

לקראת שבת

יא

עוד קודם שנכנסו בה, "ירושה היא לכם מאבותיכם", ונפק"מ מזה לדינא כמבואר שם בסוגיין (ובלקו"ש חט"ו לך לך ה נת' דהכי עולה הכרעת הרמב"ם ע"פ מש"כ ספ"ו מהל' ביהב"ח, ואכ"מ). וא"כ שמא יש לדחות הא דנקטינן שלא היתה אז קדושה בארץ, דאי כבר נקנתה ע"י ההבטחה בעת הברית אמאי לא נימא דאמירה זו גם פעלה גדר קדושת הארץ וכל המתחייב מזה כולל איסור יציאה (משא"כ הקדושה הנדרשת למצות התלויות בה, דבעינן כיבוש וחזקה דוקא ולא רק קנין בעלות, עיי' ברמב"ם ובלקו"ש שם).

איברא דזה אינו, ובהקדים מה שנתבאר בלקו"ש חט"ו, יתרו ג, ע"פ סוגיא דפסחים סח:, שיש חילוק בעצם גדר קיום מצוה בין הא דקיימו האבות כה"ת לגדר הקיום משניתנה תורה ונתחדשה הלכה, דלפני מ"ת היה זה רק בגדר חיוב גברא ולא חלות על החפצא, ולא היה שייך אז הגדר ההלכתי דתשמישי מצוה או תשמישי קדושה כו', היינו שגדר ושם המצוה היה רק לענין הגברא שעשאה שהיה נחשב למעשה של מצוה, אבל החפצא לא היתה לחפצא של מצוה. ודוקא הציווי שניתן במ"ת חידש הגדר דחלות על החפצא, וזה מתחדש מרגע הציווי גופא אף קודם הקיום בפועל – שדיני דאורייתא הם כבר גדר בהחפצא שבעולם שבו נאמר הדין כו' (עיי"ש יסוד מוסד לזה ממכילתא בא יג, ח, שרק לפי חידוש זה יתיישבו הפליאות על האמור שם). ומעתה י"ל הכא נמי דהא דכבר היה קנין על א"י לפני מ"ת עדיין אינו ענין לחלות קדושה הקבוע על החפצא דהארץ מצד עצמה, ורק לאחר מ"ת (גם לפני הכיבוש) נתחדש הגדר והאפשריות להחיל קדושה הקשורה בארץ, על ידי הציווי לכבשה. וכאשר נכנסו לארץ ישראל וירשוה בפועל על ידי כיבוש כבר נקבעה קדושת הארץ. והלא איסור יציאה

עוד במצות ואינה זזה ממקומה בחורבן כו', ועיי' היטב ברמב"ן השמטות לגיטין ב. וראה מש"כ הפוסקים לדינא בזה, כפתור ופרח פ"י. שו"ת חת"ס יו"ד סרל"ד. שו"ת אבני נזר יו"ד סתנ"ד אות לג). והכי נמי משמע מהא דתנן במכילתא בתחילתה "עד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לדברות, ו(דווקא) משנבחרה ארץ ישראל יצאו כל הארצות", הרי דקודם לזה לא חלה קדושת הארץ.

ומעתה לכאורה צ"ע בדברי מדרש רבה פרשתנו, עה"פ וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה גו' גור בארץ הזאת, "את עולה תמימה. מה עולה אם יצאת חוץ לקלעים היא נפסלת, אף את אם יצאת חוץ לארץ נפסלת". דמשמע שהיתה עליו קדושה כקרבן (עיי' ל' רש"י פרשתנו כה, כו) ולהכי אינו יוצא ממקום הקדושה שהוא א"י. ולדברנו דלעיל יש לתמוה, דכיון שעדיין לא היתה א"י מובדלת בקדושתה מה איכפת לן הא דיצחק עולה תמימה היה לענין שייאסר עליו לצאת מהארץ שעדיין לא נתקדשה. וביראים (השלם) תי"ג רמז לזה וכתב "ואע"פ שבימי אברהם לא נתקדשה ארץ ישראל עדיין", והתמיהה רבה, א"כ מאי טעמא לאסור.

והנה גרסי' בירושלמי חלה פ"ב ה"א ד"לזרעך נתתי את הארץ הזאת" דברית בין הבתרים אינו לשון הבטחה, אלא משמעו "כבר נתתי", ולפי הך דרשא א"י היתה בבעלות ישראל קודם שכבשו וחילקו בימי יהושע. ועיי"ע בראשית רבה פמ"ד כב, דאמירת גבוה בברית בין הבתרים הוי כמעשה קנין ובאמירה ההיא נקנתה הארץ לאברהם וזרעו. ובאמת הכי נמי אשכחן להדיא בבבלי בבא בתרא קיט. ואילך וע"ז נג: גבי חלוקת הארץ, דפסקינן דא"י בגדר "מוחזקת היא"

בגדר מצות ישוב הארץ ויסודי איסור יציאה ממנה

יחקור אם היה שייך איסור לצאת מן הארץ קודם שבכשורה ישראל במצות התורה, ע"פ הטעמים שנאמרו על איסור זה, וע"פ דיון בגדרי קדושת הארץ ובעלות ישראל בה / יפרש גר פסול בשר היוצא חוץ למחיצתו, ועפ"י יבאר דברי חז"ל גבי איסור יציאת יצחק מן הארץ וירא אליו אלהיו ויאמר אל תירד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אלהיך. נר בארץ הזאת כו, כיג

ב' הרמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ט "אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה. . . ויחזור לארץ. . . אבל לשכון בחו"ל אסור אלא אם כן חזק שם הרעב עד שנעשה שווה דינר חיטין בב' דינרים".

והנה אמרי' בש"ס יומא כח: וקידושין פב. דקיימו האבות כל דיני התורה, ואפי' אכילת מצה ועוד לא באו למצרים. וא"כ מסתברא דאף איסור יציאה מא"י קיימו, אף שעדיין לא היה כיבוש ארץ כנען, דמ"מ מיום שנקרא שמה ארץ ישראל, בברית בין הבתרים, נצטרך לומר שהאבות היו נשמרים מלצאת ממנה אם לא באופן המותר. ובמ"א נתבאר שנראה להכריח שלא היה איסור זה כלל באותה שעה, וטעם הדבר כי עדיין לא היה שייך שיחול איסור זה, כי איסור יציאה זה הוא מצד חלות קדושה בגוף הארץ, ואז

עדיין לא חל הדבר. ובהקדים המח' בטעם איסור יציאה, דלהרשב"ם ב"ב צא. הוא לפי שמפקיע עצמו מן המצות התלויות בארץ, וקדושת הארץ גורמת האיסור לפי שהיא היוצרת את חיוב המצוות, אבל י"א דהוא דין מיוחד לישב בארץ משום קדושת הארץ כענין בפ"ע, הובא בשו"ת מהרי"ט יו"ד ח"ב סכ"ח, וכ' דלהך טעמא "מצות ישיבתה היא אפילו בזמן הזה בחורבנה כמ"ש הרמב"ן". והנה לשי' הרשב"ם מובן ודאי דהך קדושה (שהיא גורמת האיסור) לא היתה עדיין בימי האבות, שלא חלו עדיין מצות התלויות בכניסה לארץ (ועיי' להלן סימן ג גבי מעשר שמצאנו בימיהם, ואכ"מ). ובאמת גם לאידך מ"ד י"ל שהקדושה המיוחדת באה רק כאשר היא מקודשת גם לחיוב מצות, ועכ"פ רק מאז ואילך - מכניסת ישראל לארץ - היא חלה (אלא שלאח"ז אינה תלויה

בעלי תורה מחוייבים גם בהפצת היהדות

כאמור, הרי האבות הקדושים המה המורישים דרך עבודתם לבניהם ונותנים להם כח ועוז לעסוק בה, שעל כן נקראו בשם "אבות" - כאב המוריש לבנו תכונות נפשו (ראה תורה אור ריש פרשת וארא. ועוד).

וממילא מובן אשר צריך כל איש ישראל לעבוד עבודתו בשני האופנים - הן בעבודה עם עצמו להתעלות בתורה ותפילה כיצחק, והן לצאת חוצה ולהפיץ שם את אור הקדושה כאברהם.

וענין זה צריך האדם לשום אל לבו תמיד לראות אשר הולך הוא בשתי הדרכים אשר הורישו לנו אבות האומה, לאשר בני ישראל נחלקים בכללות לשני סוגים: "יששכר" ו"זבולון", או כפי שנקראו בסה"ק (ספר המאמרים תש"י ע' 122. ועוד. וראה תניא אגרת הקודש ס"ה) "מארי תורה" - "בעלי תורה", ו"מארי עובדין טבין" - העוסקים בזיכוך וקידוש ענייני העולם הגשמיים.

אך מהאבות יש ללמוד, שגם אלו שזיכום השי"ת להיות יושבים בהיכלי התורה והיראה, הנה אינם יכולים להסתפק בעבודת יצחק אבינו, להיות שכל איש ישראל הוא גם בנו של אברהם אבינו, וא"כ, הרי הוא יורש ממנו הכח והחיוב להתעסק גם בעבודה להפיץ שמו של הקב"ה ואור הקדושה מחוץ לבית המדרש.

ואם מתעסקים המה רק ביגיעת התורה, הרי "כל האומר אין לי אלא תורה - אפילו תורה אין לו, אלא תורה וגמילות חסדים" (יבמות קט, ב. וראה לקוטי תורה ויקרא ה, א. ספר המאמרים תש"ח עמ' 266), שמחוייבים גם הם מזמן לזמן להתעסק גם בעבודת אברהם אבינו, לצאת ממקומם ומתחום הקדושה, לילך למקום אשר הוא "חשוך" עדיין, ולהפיץ עוד ועוד את אור הקדושה עד אשר פועלים כאברהם "את הנפש אשר עשו" - שמקריבים יהודים להקב"ה ולמצותיו, ו"מעלה עליו הכתוב כאילו עשו" (סנהדרין צט, ב).

גם בעלי עסק צריכים לקבוע עיתים - שבהם תורתם אומנותם

וכן הוא לאידך גיסא, שלא "מארי תורה" בלבד מחוייבים לילך בשתי הדרכים האמורות, אלא גם אותם הנכללים בעבודת ה"זבולון", אשר בדרך הרגיל הנה "זבולון בצאתך" - שנמצאים בחוץ, במקום הגשמי ותחומיות, ושם מזככים את הגשמיים על ידי ההתעסקות בדברים הגשמיים לשם שמים ולצרכי הקדושה, ונוסף לזה הרי הם מביאים את דבר ה' אל אלו שרחוקים עדיין לעת עתה מהתורה ומצוותיה, הנה גם הם מחוייבים להתעסק בעבודתו של יצחק אבינו.

ואף שכללות עבודתם ורוב עסקם הוא בזיכוך הגשמיים, ועובדים עבודתם "בחוץ", לקרב את אלו מבני ישראל הנמצאים בחושך שגם הם יהיו מוארים באור הקדושה, הנה כל זה הוא עבודתו של אברהם אבינו, ומכיוון שהם בנים גם ליצחק אבינו הנה אין הם פטורים מלילך גם בדרך אשר יורשים מיצחק, ומזמן לזמן צריכים להתנתק מן ה"חוץ" להיכנס לבית המדרש וללמוד תורה.

ובאותו זמן שלומדים הם תורה, עליהם לשכוח מכל הדאגות מעבודתם ויגיעתם "בחור", להתמסר לגמרי ללימוד התורה, עד שבאותו הזמן שעסוקים בתורה אפשר לקרוא עליהם ש"תורתם אומנותם" להיות ששוכחים לגמרי מכל עסקיהם שמחוץ לבית המדרש.

גם יצחק מקרב הבריות לעבודתו ית'

והנה מפרשתנו יש ללמוד הוראה מיוחדת, אשר גם עבודה שהיא "בפנים" בתוך גבולי הקדושה, אינה עבודה "שונה" מעבודתו של "זבולון" אלא גם היא חלק בהפצת שמו של הקב"ה אצל באי עולם, ואדרבא באופן נעלה ביותר, כי שתי עבודות אלו קשורות הן בקשר כל ינתק, ודבר אחד הן:

מסופר בפרשתנו (כו, א-ב ובפרש"י) דבעת אשר "ויהי רעב בארץ" הייתה דעתו של יצחק "לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב", והיינו שמכיוון שבא רעב, והכיר יצחק שהכל מאתו ית' ובהשגחתו, הבין יצחק שרצון ה' הוא שירד למצרים ויתעסק אף הוא בדרך עבודתו של אביו לילך ממקום למקום לפרסם שמו ית' בעמים, ומכל מקום ציווהו השי"ת "אל תרד מצרימה" אלא "שכון בארץ" – "שכן את השכינה בארץ" (בראשית רבה פס"ד, ג), שהקב"ה הורה ליצחק אשר עבודתו היא באופן אחר, ולשם כך עליו להישאר בארץ דווקא.

והנה בהמשך הסיפור רואים כיצד עבודתו של יצחק במקומו ובינו לבין עצמו, הביאה לכך שהדרים סביבו חיפשו קרבתו וקבלו ממנו:

בעת שישב יצחק בגרר היה שמו מפורסם ו"היו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך" (רש"י פרשתנו כו, יג), ולאחר שבנה מזבח ו"יקרא שם בשם ה'", הרי נתקבצו אליו "אבימלך ואחוזת מרעהו ופיכל שר צבאו", ואמרו אשר להיות ש"ראו ראינו כי היה ה' עמך", הרי הם רוצים וחפצים בקרבתו (פרשתנו כו, טז-כח).

ונמצא, שעבודת פרסום שמו ית' שתי פנים יש לה: יש והאדם יורד ממקומו להתעסק בקירוב בני ישראל אל המאור, ויש אשר עוסק הוא בתורה במקומו, אך עושה זאת באופן אשר מרוב האור והקדושה, הנה הסובכים הם נלקטים אל האור כי טוב, וחפצים ללמוד ממנו ולהדמות אליו.

וזו הייתה דרך עבודתו של יצחק, ובדרך זו הפיץ שמו של הקב"ה בעולם, ומזה ילמוד האדם אשר גם בעבודתו של יצחק" שיושב במקומו ועוסק בתורה, הרי זה חלק מעבודת הפצת היהדות, כי עבודתו בלימוד התורה ובתפילה היא הפועלת ומשפיעה שיבואו אנשים להתקרב ולהכנס תחת כנפי השכינה.

ומכאן, שגם ה"מארי עובדין טבין" הצריכים מזמן לזמן לעבוד את עבודתו של יצחק – הרי גם זמן זה הוא חלק מעבודתם הכללית – לקרב בני ישראל לאבינו שבשמים, וכמו כן גם ה"מארי תורה" הצריכים מזמן לזמן להתעסק בעבודתו של אברהם אבינו – לקרב בני ישראל לאבינו שבשמים, הנה גם עבודתם כ"מארי תורה" צריכה להיות חלק מעבודת הקירוב, כי לימודם צריך להיות על מנת ללמד, שלימודם ישפיע על סביבותם, שגם הם יתקרבו אל האור וירצו ללמוד תורה.

יצחק הפריש מעשר

וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא

בְּשָׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים

רבתינו אמרו אומר זה למעשרות ה' (כו, יב. רש"י)

כתב הרמב"ם (הל' מלכים רפ"ט): "על ששה

דברים נצטוה אדם הראשון כו', ויצחק הפריש מעשרו". והיינו, שמצות מעשר באה ע"י יצחק דווקא.

ויש לבאר הקשר בין עבודת יצחק למצות מעשר:

מבואר בכ"מ (ראה תורה אור ותורת חיים ריש פרשתנו), שעבודתו המיוחדת של יצחק נרמזה במה שהי' חופר בארות, שדרך חפירת הבאר אינה שחופרים בור וממלאים אותו מים מבחוץ, אלא החופר יודע שבעומק היבשה ישנם מים חיים, רק שמכוסים הם באבנים ועפר, ועמלו הוא להסירם, ואזי יוצאים המים ומחיים את הארץ. וכן היתה עבודת יצחק, שלא הי' משפיע קדושה בעולם על ידי גילוי קדושה נעלית מבחוץ, אלא עמל הי' להסיר הדברים המסתירים על הקדושה, ואזי נתעלו עניני העולם, ונתגלתה הקדושה הקיימת בהם בפנימיותם.

וזהו גם ענינה של מצות מעשר, שהרי תוכנה של מצוה זו הוא, שמכיון ש"לה' הארץ ומלואה" (תהלים כד, א), וכל נכסיו של האדם שייכים הם להקב"ה, לכן עליו להפריש תחילה מעשר ללוי, ש"ה' הוא נחלתו" (שופטים יח, ב), ובזה הוא מראה שנכסיו הם בבעלות השי"ת, ורק אחר כך הרי הוא יכול להשתמש בשאר.

וענין זה מיוחד במצות מעשר דווקא, כי רוב מתנות כהונה חלות על חלק או פרט מסויים, ונמצא שחלק זה הוא מַלְכַּת־חַיִּיָּה בבעלותו של הקב"ה. משא"כ במצות מעשר

לא נקבע מראש איזה חלק מהתבואה ינתן להקב"ה, וא"כ לפני ההפרשה שייכת כל התבואה לאדם לגמרי, וכשמפריש ממנה מעשר, הרי הוא מגלה בזה שגם נכסים שנראים כשייכים לגמרי לאדם, גם הם בבעלותו של הקב"ה.

ונמצא, שתוכנה של מצות מעשר הוא עבודתו של יצחק – לגלות שגם בדברים שאין שום קדושה ניכרת בהם, גם בהם קיים אור הקדושה בפנימיות, וגם בהם ישנה בעלותו של הקב"ה.

היחס לזולת – רק במדת החסד

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים מִטַּל

הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ

(כו, כח)

בהנהגתו של יצחק אבינו מצינו דבר והיפוכו: מצד אחד היתה מדתו מדת הגבורה והיראה, וכמ"ש "פחד יצחק" (ויצא לא. מב). אך מצד שני, כשבירך את יעקב אבינו בירכו בברכות נעלות מאוד ובהרחבה גדולה ביותר – "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ", היינו שיהי' לו כל טוב הן ברוחניות ("שמים") והן בגשמיות ("ארץ").

ומזה לומדים הוראה נפלאה לכל אחד ואחד:

גם מי שמחמיר על עצמו בכל דבר, והנהגתו היא בקו הגבורה והיראה – הרי זה שייך רק כשמדובר בנוגע לעצמו; אך בדברים הנוגעים לזולתו – אסור לו להתנהג בקו הגבורה, כי אם עליו להתנהג בקו החסד, ולתת בהרחבה גדולה ובלי הגבלות.